

Gunnar Elstad:

To slags rikdom

Kristian er fisker. I tre år har han lagt penger til side for å skaffe seg en ny fiskebåt. Heldigvis. Han fikk avbestilt den. Han utsatte båtkjøpet til neste år, for misjonen trengte penger nå. Misjonen har alltid hatt en stor plass i Kristians hjerte.

Karen har tatt den lange veien til posthuset. Hun er skrøpelig til bens nå, så to kvartaler er litt av en dagmarsj. Men hver måned har hun bestemt seg for å sende 1000 kroner til Kirkens Nødhjelp. Datteren har prøvd å få henne fra det. "Tenk litt på deg selv", sier hun. "Du kunne jammen trenge en ny vinterkåpe, og da kan du ikke gi bort halve pensjonen din?" Men datteren har enda ikke fått moren til fornuft.

Endre og Lise ønsker også at de hadde råd til å gi noe. Det er bare det at renter og avdrag holder på å ta knekken på dem. De sitter begge med et ganske formidabelt studielån. Huset deres kostet 900.000, og det var billig sammenlignet med andre boliger. Bilen var heller ikke av de billigste, men en må være villig til å betale dersom en vil ha en som er driftssikker og som en kan stole på i alle forhold. Til tider undres de litt. Det er da et merkelig paradoks at når en er rik nok til å ta opp lån, for en må være forholdsvis rik for å gjøre det, får en så dårlig råd at en nesten ikke får gitt noe til Guds rike.

Kan en vente at Endre og Lise skal tenke som Kristian og Karen? Kanskje ikke. De tilhører to forskjellige generasjoner. De har vokst opp i to helt ulike verdener. I dag koster det å bo. Det koster forferdelig mye. Bil er for mange en nødvendighet, ikke ren luksus. Vi forstår Endre og Lise. Vi kan ikke komme med noen patentløsninger på hva de skal gjøre med sin givertjeneste.

EN PROFET FOR VÅR TID?

Mon hva profeten Haggai ville ha sagt til nordmenn med boliglån og store utgifter? Haggai hadde sitt virke etter at Israel hadde kommet hjem fra fangenskapet i Babylon. Landet lå i ruiner, og folk var opptatt av å bygge det opp igjen og skaffe seg tak over hodet. At de i en sånn nødssituasjon utsetter oppbyggingen av tempelet, har vi forståelse for.

Guds ord gjennom profeten burde overraske oss: "Er det tid for dere til å bo i bordkledde hus så lenge tempelet ligger i grus? Nå sier Herren, Allhærs Gud: Legg merke til hvordan det går dere! Dere sår mye, men høster lite; dere spiser, men blir ikke mette; dere drikker, men slukker ikke tørsten; dere kler dere, men blir ikke varme; og leiekaren får sin lønn i en pung som ikke er tett" (Hag 1,4-6).

Med andre ord: Når en tenker mer på seg selv enn på Gud, blir livet for det meste kav og mas. Selv om en har en imponerende inntekt, forsvinner det mellom fingrene på en. Vi har mer enn de fleste mennesker på jorden noen gang kan drømme om å eie. Likevel synes vi ikke vi har nok.

"HAVESYKE". UNNSKYLD UTTRYKKET.

Beretningen om den rike unge mannen har vi hørt flere ganger. Omtrent like mange ganger har taleren brukt mange ord til å forsikre oss om at når Jesus sier at mannen skal selge alt han eier og gi til de fattige, så betyr ikke det at vi skal selge alt vi eier og gi til de fattige. Hadde vi ikke hørt det før, ville vi sikkert trukket et lettelsens sukk. Men vi har hørt det før. Derfor følte vi oss ganske trygge under hele talen.

Det eneste som kan gjøre oss litt utrygge, er at den samme beretningen sier noe om en kamel og et nåløye. Det er like vanskelig for en rik å komme inn i Guds rike som det er for en kamel å komme inn gjennom et nåløye. Er vi rike? Vi nøler med å innrømme det, og vi kan uten noen som helst vanskelighet dokumentere at svært mange er mye rikere. Og folk som eier mer enn oss, er det mye lettere å stemple som materialister. Den vanligste definisjonen på en materialist, er "en som har mer enn meg".

Altså: Sammenligner vi oss med andre nordmenn, er vi kanskje ikke spesielt rike. Skruer vi derimot på Dagrevyen og ser det hele mer i verdensperspektiv, kan vi neppe benekte at det står bra til med oss, svært bra, nesten uforskammet bra. Men materialister...? Havesyke...? Vi...!?

Havesyke var faktisk et problem for de første kristne. Det kan vi tydelig se av de bibelske formaningene: "For dere skal vite at ingen som driver hor, lever i umoral eller er pengegrisk, og altså dyrker en avgud, skal få del i Guds og Kristi rike" (Ef 5,5). "Så la da det jordiske i dere dø: hor, urenhet, lidenskaper, ond begjær og pengejag, som ikke er annet enn avgudsdyrkelse" (Kol 3,5). Vi har hørt en del advarsler mot hor og umoral fra talerstolen. Men det er lenge mellom hver gang vi advarer hverandre mot pengejag, materialisme og havesyke. Grunnen kan neppe være at disse tingene ikke er noe problem for oss. Det ville være merkelig om vi helt går fri synder Guds folk ellers ser ut til å ha slitt med til alle tider. Mon ikke grunnen heller er at noen og hver av oss har så mange svin på skogen at vi for lenge siden har mistet frimodigheten til å ta saken opp.

Det er verd å merke seg at Det nye testamente setter havesyke på linje med avgudsdyrkelse. Dermed blir havesyke en alvorlig synd, alvorligere enn vi vanligvis regner den for å være.

TO SLAGS RIKDOM.

Andre ord i Bibelen setter også tankene i sving hos oss. Det er de ordene som synes å antyde at vår åndelige rikdom er omvendt proporsjonal med den jordiske. "Har ikke Gud utvalgt den som er fattige i verdens øyne, til å være rik i troen og arve det rike han har lovt dem som elsker ham?" (Jak 2,5).

Menigheten i Smyrna var fattig på jordisk gods, men rik i Gud (Åp 2,9). I Laodikea var det omvendt. Der manglet det ikke på denne verdens rikdom, men åndelig sett var det stor fattigdom (Åp 3,17). Går vi så til 2 Kor 8 der Paulus snakker om innsamlingen til menigheten i Jerusalem, får vi høre at menigheten i Makedonia var fattige, men "deres dype fattigdom har gjort dem rike og villige til å gi (2 Kor 8,2). Menigheten i Korint var rike på tro, på tale og kunnskap og på all iver og kjærlighet. Nå skulle de også få gi seg rike (8,7).

Er det virkelig slik at vår rikdom kan være en hindring for vårt gudsforhold? Ja, uten tvil. Det sies direkte i forklaringen til lignelsen om såmannen: "Den som ble sådd blant tornebusker, er en som hører ordet, men dette livs bekymringer og rikdommens bedrag kveler ordet, så det ikke bærer frukt". (Matt 13,22).

Det er en tankevekker for oss at kristne som kommer fra de landene vi sender misjonærer til, forteller oss at de synes det må være mye vanskeligere å være kristen i det materialistiske Europa enn i landene de kommer fra - og det enda vi vet at mange kristne der opplever forfølgelse.

Uten å ta livet av det vi har sagt til nå må vi også si: Selv om Bibelen sier at det er vanskelig å være rik og samtidig ha et rett forhold til Gud, ser den det ikke som umulig. I 1 Tim 6,17ff formaner Paulus de rike. Han sier faktisk ikke at de skal kvitte seg med alt de har, men at de "ikke må være overmodige og sette sin lit til den usikre rikdom, men til Gud". Dessuten skal de være gavmilde og rike på gode gjerninger.

En av de bibelske grunnsannheter er at alt vi eier, har vi fått låne av Gud. Han har gitt oss det for at vi skal få nyte det (1 Tim 6,17), og så lenge vi kan takke Gud for det vi nyter, er alt i den skjønneste orden (1 Tim 4,4). Men det er Gud som eier alle ting. Vi er hans forvaltere. Det går altså an å være rik og forvalte sine midler etter Guds vilje. Og en kan være fattig og forvalte sine midler på en heller dårlig måte.

GUDSFRYKT MED NØYSOMHET.

I dag høres nesten et slikt uttrykk ut som et ekko fra en fjern fortid, noe urkomisk. Men Paulus sier altså: "Ja, Gudsfrykt med nøysomhet er en stor vinning. For vi har ikke hatt noe med oss til verden, og kan heller ikke ta noe med herfra. Har vi mat og klær, skal vi la oss nøye med det. De som vil bli rike, faller i fristelser og snarer og gripes av mange slags tåpelige og skade-

lige begjær som styrer menneskene ned i undergang og fortapelse. For kjærlighet til penger er en rot til alt ondt" (1 Tim 6,6-10).

Slike tanker høres, som sagt, umulige ut i vår moderne tid. Men det er noe i dem. Vi har det så travelt med å bedre våre kår, at vi har mindre og mindre tid til andaktsstund, regelmessig kristent fellesskap og omsorg for andre mennesker. Og når tror vi at vi har skaffet oss nok? Det er med rikdom som med saltvann. En blir aldri tørst av den. Og kampen om rikdommen splitter fellesskapene. Hvor mange kristne familier har ikke blitt splittet på grunn av krangel om en arv, og begge parter er like overbeviste om at det er de andre som er umulige og ukristelige.

Det ville sikkert bære galt avsted om vi prøver å beskrive i detalj hvordan en skal leve dersom en lever i nøysomhet. Men for ganske mange av oss vil det nok innebære at vi reduserer forbruket en del.

TIENDE.

Sa Paulus at vi ikke kan ta med oss noe herfra? Ja, han gjorde det. Men det er faktisk noe vi kan ta med oss herfra. Pengene, huset og bilen må vi la være igjen. Men mennesker kan vi få med oss, så mange vi vil. Det er det som er poenget i det merkelige lignelsen om den kloke forvalteren (Luk 16,1-13). "Jeg sier dere", sa Jesus, "bruk pengene, som det hefter så mye urett ved, til å vinne dere venner som kan ta imot dere i de evige boliger når pengene tar slutt". Med andre ord: Gi til Guds rike.

Det er et paradoks at i en tid med materiell overflod har de kristne organisasjonene vanskelig for å få inn midler som dekker budsjettene. Et annet paradoks er at det ikke er de som tjener mest som gir mest. En del undersøkelser viser nesten at det motsatte er tilfelle. De som i dag tjener mest, har blitt vant til et ganske stort forbruk, mens de som har mindre og kanskje vet mer om "gudsfrykt og nøysomhet", har mer å gi. Tro hvordan det går med misjonsbudsjettene når den eldre generasjon ikke lenger er blant oss og vi unge skal overta ansvaret?

Pengene kommer ikke inn av seg selv. Vi må ty til aksjoner, utlodninger, basarer og kronerullinger. Det er ikke lite tid og krefter som går med til dette.

For mange år siden var det en som hadde fått visjon for å starte et arbeid i et land som ennå ikke var nådd med evangeliet. Selvsagt trengte han midler for å få arbeidet igang. Og for en frimodighet han hadde! Han ba ikke bare om at Gud måtte gi han midler, men han ba om at han måtte få det i så store beløp at det ikke gikk mye tid og krefter til administrasjon. Han ba om få givere som gav meget, ikke mange givere som gav lite.

Det er nok mange ledere som kunne ønske at de fikk oppleve noe lignende når de kaver og maser for å gjennomføre den ene aksjonen etter den andre. Ville det være en ide om vi begynner å gi tiende!? Ikke fordi Bibelen befaler oss å gjøre det, men fordi det er en praktisk måte å ordne sin økonomi på. Da ville alle organisasjoner ha nok midler til å gjennomføre alle planlagte prosjekter, og en kunne spare seg for mye tidkrevende administrasjon og mange bekymringer.

Et spørsmål kunne nå melde seg. "Er det ikke fare for at vi lett blir loviske om vi snakker om tiende?" Vel, det er en teoretisk mulighet. Men det er neppe vårt største problem at vi i dag er for loviske når det gjelder vårt pengeforbruk. Mon ikke problemet heller er at vi er så misforstått evangeliske at vi bruker for mye på oss selv og for lite på Guds rike.

Nok et spørsmål: "Kan en forlange at alle skal gi tiende?" Neppe. Det er nok en god del kristne som er i en slik økonomisk situasjon at de ikke har muligheter til det. Men kanskje du og jeg har mulighet, dersom vi omprioriterer litt? Siden Gud en gang ville at hans folk skulle betale tiende, har han kanskje ment at det ikke var en urimelig stor del av det en tjener.

Bibelen forteller oss at det følger velsignelse med å gi. Det er faktisk en del bibelvers der vi bent fram blir oppfordret til å gi Gud en sjanse til å vise oss at det ikke er givertjenesten vi blir fattige av. Den vil snarere gjøre oss rike. "Bring hele tienden til forrådshuset, så det kan finnes mat i mitt hus, og prøv meg på denne måten, sier Herren, Allhærs Gud. Da skal jeg åpne him-

melens luker og øse ut over dere velsignelser i rikt mål" (Mal 3,10). "Den som sår sparsomt, skal høste sparsomt, og den som sår rikelig, skal høste med rik velsignelse. Enhver skal gi som han har bestemt seg til, ikke med ulyst eller tvang, for Gud elsker en glad giver" (2 Kor 9,6-7). Altså: Gi rikelig, for Gud vil velsigne deg gjennom det. Men det er ikke ment at du skal ta det lovisk som en tvang.

Det er en fare for at de som allerede gir meget, tolker det vi til nå har sagt om tiende i retning av at de skal gi enda mer. De som allerede gir sparsomt, tolker det vi har sagt i retning av at de skal tillate seg å gi enda mer sparsomt. Dessverre fungerer praktiske råd ofte på den måten. Det er forfatterens håp at de ikke gjør det denne gangen.

BAAL OG MAMMON.

Bibelen sier at vi skal stole på Gud og ikke på noen annen. Vi har hørt at vi ikke skal dyrke skapningen framfor skaperen. Men det er også slik at vi ikke skal dyrke rikdommen framfor ham som er rikdommens kilde.

Jesus sa at det ikke går an å dyrke Gud og Mammon samtidig. Likevel er det det vi stadig forsøker. Vi stoler på Gud når det gjelder det åndelige, men vi tyr til Mammon når det gjelder det økonomiske. Tilværelsen deles i to for oss. Mammon er Herre over mine inntekter og utgifter. Jeg lytter til ham, bevisst eller ubevisst, for å finne ut hva jeg trenger for ikke å ligge dårligere an enn andre. Han hvisker noe til meg om at mitt menneskeverd kan måles i inntekt og eiendom. Og han minner meg stadig om at jeg ikke må være overåndelig. Gud får lov til å være Herre i mitt religiøse liv, mine følelser, opplevelser og litt til.

I Det gamle testamente leser vi stadig at folket prøvde å dyrke Baal samtidig som de dyrket Herren. Det var kanskje ikke så rart. De levde nemlig i nærkontakt med folk som var overbevist om at det var Baal som hadde med fruktbarheten på åker og eng, i buskap og familie å gjøre. Det var det Baal nærmest var spesialist på. For all del, Herren var spesialist på ganske meget. Men kunne en stole på han når kornhøsten nærmet seg? Noen mente så avgjort nei. De andre var usikre.

De norske vikinger hadde lignende problemer. De kunne nok tenke seg å dyrke Kvitekrist. Problemet var bare hvordan de gamle gudene ville reagere på det. Hvordan ville det gå med åker og eng dersom en ikke bar Gudebildene i prosesjon rundt eiendommen? Nei, vikingene våget ikke å satse ensidig på Kvitekrist. Kirken løste problemet med å la helgenbilder bli båret rundt åkrene.

Israels folk og de norske vikinger hadde i grunnen samme problemet. De våget ikke å tro at Herren og Kvitekrist kunne noe særlig med økonomi og fruktbarhet. Og vi kan like godt innrømme det: Det tror ikke vi heller. Det er sant det de gamle predikantene sa: Det siste som blir omvendt, er lommeboka.

Lukasevangeliet har to avsnitt som klart viser hva det vil si å stole på Gud og hvilke praktiske utslag det får når vi ikke gjør det. Den fattige enken stolte på Gud. Hun gav sine to skjerver, og det var "alt hun hadde å leve av" (Luk 21,4). Hun kunne gjøre det fordi hun visste at Gud var mektig til å holde liv i henne. Den rike bonden hadde ikke denne tilliten. Han ville sikre sin alderdom ved å samle i lade. Teksten antyder at han trodde at det var det han eide som gav han livet, og han var ikke rik i Gud (Luk 12,15 og 21). Der har vi det igjen. Hadde han vært rik i Gud, hadde han sluppet å sette sin lit til penger og gods.

Når vi gir, kan vi gjøre det i tillit til at Gud vil gi oss alt vi trenger til (2 Kor 9,7-8). Men stoler vi ikke mer på Gud enn at vi blir nødt til å sikre vår eksistens ved å samle i lader, da er pengene godt på vei til å bli en avgud for oss.

ET ÆRLIG ARBEID.

"Kvardagskristen, døypt til yrke, fødd til kjærleik, skapt til Gud, Vigsjar heim og hall til kyrkje, kjøkkenkrå og handelsbu. Mynt og vara får Guds stempel, fals og fusk på døri må. Altarljoset i Guds tempel festglanges gjev det kvardagsgrå".

Ja, slik står det i sangen Orheim diktet. Det at en er kristen, skal ha konsekvenser for den måten en driver sitt yrke på. Vi trenger å høre slikt, for fristelsen til å snyte litt når sjansen byr seg, ligger oss nærmere enn vi liker å innrømme. Var det ikke Alf Prøysen som en gang sa at en skal ha en uhyre sterk karakter for å selge gummistrikk som metervare.

Bibelen gir ganske mange eksempler på at Guds folk har blitt fristet til å snyte litt når de gjorde forretninger. "Dere sier: 'Når er nymånedagen slutt, så vi kan selge korn, og når er sabbaten til ende så vi kan åpne vår kornbu?' Da gir dere dårlig mål og tar for stor betaling og fusker med falske vekter...og sier: ' Nå selger vi avfallskorn'" (Amos 8,5-6).

Vel, slikt kan en jo lett avsløre, og slikt vil en ikke drømme om å forsvare. Da blir det et langt mer interessant etisk dilemma når en del "fals og fusk" blir opphøyd til å bli god forretnings-skikk. Direktør Finn Øien, grunnlegger av Bedriftsøkonomisk Institutt sier til Vårt Land den 3 desember 1986: "Næringslivets moral og kristen moral kan ikke sammenlignes... Innenfor god forretningsskikk aksepteres løftebrudd, bruk av halve sannheter, taktiske fortielser og hvite løgner. Ut fra et kristent synspunkt bør kanskje en slik forretningsmoral endres og forbedres". Ja, kanskje det. Lett blir det neppe, for det er aldri lett å endre noe som har blitt vanlig praksis enten det er på det økonomiske eller det seksuelle området. Men at dette er ting vi som kristne bør begynne å snakke om, skulle være hevet over tvil.

En god kristen yrkesveiledning er: Velg et yrke der du tjener din neste. Det er noe galt dersom du bare tjener på din neste. Og det blir ekstra galt dersom du tjener på din neste med "fals og fusk".

SKAL VI SELGE ALT VI EIER?

Etter alt dette må vi igjen spørre: Er det likevel meningen at vi skal selge alt vi eier, gi det til de fattige og stole på at Gud sørger for oss slik som han sørget for liljene på marken? Skal vi slutte å tjene penger? Nei, Bibelen formaner oss ikke til det. Paulus arbeidet med sine egne hender for ikke å ligge andre til byrde, og han formaner sine menigheter til å bli i arbeidet (1 Tess 4,11-12; 2 Tess 3,7-15). Det er rett å arbeide og tjene penger. Men motivasjonen for å tjene penger kan nok være litt uvant for oss. Vi skal arbeide for å bli skikket til å hjelpe andre (Ef 4,28) og for ikke å ligge noen til byrde (1 Tess 4,11-12).

Det nye testamente forteller oss at Gud er rik, rik nok for alle som påkaller ham. Dette siste skal åpenbart ikke forstås bare åndelig. Vi skal få regne med at han gir oss alt vi trenger og at han sørger for oss så vi ikke trenger å samle i lader. Får Gud overbevist oss om det, får vi et nytt forhold til pengene våre. Da kan vi trygt gi til Guds rikes arbeid. Da kan vi trygt gå inn i stillinger Gud kaller oss til selv om de gir mindre lønn. Da kan vi trygt velge en jobb der vi også får tid til å ha en tjeneste i menigheten eller forsamlingen, der vi får tid til å ta oss av familien og tid til å lese Guds ord og høre det forkynt. Da kan vi også trygt forlate vår eiendom dersom Gud kaller oss til det. Men altså: Bare når Gud kaller oss til det. For det normale er ifølge Bibelen at en arbeider og sørger for at en har så en slipper å være til byrde for andre og slik at en kan gi der det trengs.

Beretningen om den rike unge mannen har noe å si oss. Den stiller oss følgende spørsmål: "Dersom du i dag ble kalt av Jesus til å rive deg løs fra rikdommen som binder deg, ville du da gjøre det?" Dersom svaret blir nei, og det blir det vel for mange av oss dersom vi skal være ærlige, må vi stille oss selv et tilleggs-spørsmål: "Skulle jeg ikke sette meg litt mer inn i hva det er å være rik i Gud".